

TAKTYKI PERSWAZJI

Taktyki perswazji wykorzystywane są w celu powstrzymania naruszeń praw człowieka bez angażowania technik opartych na konfrontacji lub piętnowaniu roli sprawców. Ci ostatni często potrzebują tylko odpowiedniej motywacji i wsparcia, aby odstąpić od swego udziału w naruszeniach.

O ile taktyki interwencji związane są z protestem i oporem, niektóre z najbardziej znaczących sukcesów w walce z naruszeniami praw człowieka zostały osiągnięte dzięki negocjacji i perswazji. Niekiedy bardziej dyskretne formy nacisku umożliwiają działaczom dokonanie sporych postępów w dziedzinie praw człowieka, często w zaskakująco krótkim okresie czasu. Tego rodzaju taktyki odwołują się do pozytywnych relacji z rządzącymi i wpływowymi przedsiębiorcami, nierzadko oferując sprawcom wsparcie w powstrzymywaniu naruszeń. Na czele inicjatyw negocjacyjnych i edukacyjnych stoją cieszący się autorytetem liderzy społeczności. Funkcjonowanie tych taktyk oparte jest, przede wszystkim, na atmosferze współpracy.

Kluczowy zasób podlegający ocenie przy określaniu dostępnych taktyk działania stanowią ludzie oraz łączące ich stosunki. Trzeba zawsze odpowiedzieć na podstawowe pytania: kto znajduje się blisko grupy docelowej? Kto cieszy się jej szacunkiem? Kto może i potrafi na nią wpływać?

Siła fal radiowych: Wykorzystanie potencjału mediów do oddziaływania na osoby mogące powstrzymać naruszenia
--

Pozycja społeczna dziennikarzy umożliwia im podnoszenie świadomości społecznej w zakresie poszanowania praw człowieka, jak i wpływanie na decydentów politycznych, by dokonali koniecznych zmian. Poprzez użycie radia dziennikarze w Burundi skłonili rządzących do powstrzymania naruszeń praw człowieka dokonywanych w szpitalach.

Afrykańskie Radio Społeczne (*African Public Radio*, APR) wykorzystało swoją pozycję niezależnego medium, by oddziaływać na jednostki i organizacje będące w stanie powstrzymać przetrzymywanie w szpitalach Burundi ubogich pacjentów, którzy nie pokryli kosztów leczenia. W sojuszu z lokalnymi organizacjami pozarządowymi APR skłoniło rząd do nakazania zwolnienia przetrzymywanych osób.

W nękanym konfliktami Burundi wielu obywateli nie stać na opłacenie niezbędnej opieki medycznej. Skutki załamania gospodarczego lat 90-tych dodatkowo zmniejszyły wydolność państwowego systemu służby zdrowia. Stojąc w obliczu narastającego zadłużenia lub bankructwa, szpitale uciekły się do praktyki bezprawnego zatrzymywania pacjentów, którzy nie byli w stanie zapłacić rachunków za leczenie. Pracownicy szpitali czuli się pokrzywdzeni przez pacjentów - dłużników, większość z nich nie postrzegając zatem tego procederu w kategoriach naruszenia praw człowieka.

Po uzyskaniu dostępu do zatrzymanych i zdobyciu ich zaufania, reporterzy APR potajemnie przeprowadzali z nimi wywiady, transmitowane następnie na antenie. Powstałe w ten sposób audycje

radiowe skierowane były bezpośrednio do organizacji, środowisk oraz osób, w których gestii leżało rozwiązanie problemu. Po pierwszej emisji APR połączyło siły z krajowymi i działaczami sektora pozarządowego, organizując *café presse* - rozbudowaną konferencję prasową - na temat ochrony zdrowia z udziałem przedstawicieli urzędującej administracji oraz innych wpływowych osób. W dyskusji zamykającej to wydarzenie odniesiono się do samych nielegalnych zatrzymań, kładąc nacisk na konieczność podjęcia odpowiednich kroków na szczeblu rządowym.

W kwietniu 2002 roku Rada Ministrów wydała oficjalny zakaz „zatrzymań szpitalnych” i nakazała natychmiastowe zwolnienie wszystkich uwięzionych. Rząd utworzył komisję dla zbadania problemu dostępu ludności do publicznej służby zdrowia oraz rewizji państwowej polityki zdrowotnej.

Kluczowym składnikiem taktyki było określenie pożądanego odbiorcy nadawanych programów radiowych: jaka grupa osób dysponuje możliwościami zmiany sytuacji, jednocześnie będąc podatną na argumenty podnoszone w audycjach? Tym razem stanowili ją wysoko postawieni urzędnicy państwowi, którzy byli moralnie odpowiedzialni za rozwiązanie problemu po tym, jak został ujawniony. Taktyka demonstruje również siłę oddziaływania antenowej relacji bezpośrednich uczestników wydarzeń - skutkiem dotarcia świadectw ofiar nadużyć do właściwych osób była w tym przypadku zmiana polityki państwowej.

Istniała obawa, że zastosowanie taktyki obróci się przeciwko pacjentom występującym w audycjach, którym szpitale mogły później odmawiać świadczenia usług medycznych. Niektórzy pacjenci mogli ponadto czuć się zażenowani opowiadając o swoich chorobach. Skuteczne zastosowanie taktyki wymaga dużego zaangażowania w pracę na rzecz promocji i poszanowania praw człowieka ze strony dziennikarzy radiowych.

Lokalni przywódcy w walce z naruszeniami: Skłanianie liderów społeczności do wykorzystania ich możliwości oddziaływania na sprawców

W kampanii wymierzonej w naruszenia wybór jako sojuszników przywódców lokalnych społeczności jest oczywisty. Mogą być wodzami plemiennymi, członkami starszyny, przywódcami religijnymi, miejscowymi politykami lub po prostu jednostkami o wystarczającej charyzmie lub posiadającym wpływy.

Komisja ds. Sprawiedliwości i Praw Człowieka (*Commission on Human Rights and Administrative Justice*) w Ghanie pozyskuje wsparcie poważanych przywódców społeczności plemiennych, jak wodzów oraz matki wodzów, dla rozwiązania problemu *trokosi* – obrzędu, w którym młode kobiety więzione są w ołtarzach fetyszystycznych. Rodziny plemienne praktykują poświęcanie dziewcząt w obrzędzie, by zadośćuczynić za grzechy popełnione przez krewnych i odwrócić tym samym ciężące nad nimi fatum.

Komisja posiada kompetencje do wprowadzenia odpowiednich regulacji prawnych skierowanych przeciwko obrzędowi. Wybrała jednak podejście taktyczne, zdając sobie sprawę z tego, że stosowanie przymusu w zwalczaniu tradycji opartej na silnie zakorzenionych wierzeniach sprowadzi jedynie proceder do podziemia. By przygotować się do kampanii, Komisja zleciła więc szczegółowe badania dotyczące

zwyczajów związanych z *trokosi*, stworzyła ponadto sojusz z *International Needs Ghana*, organizacją pozarządową otaczającą opieką ofiary obrzędu. Razem zorganizowały sieć spotkań, na których ofiary mogły opowiedzieć kapłanom *trokosi* o swoich cierpieniach.

Lokalni przywódcy udzielili Komisji pomocy w uświadomieniu społecznościom potrzeby odejścia od zwyczaju, jak i wykorzystali swoją pozycję do skłonienia kapłanów dokonujących obrzędu, by uwolnili przetrzymywane kobiety. Ceremonia uwolnienia gromadzi społeczność, by publicznie uznała decyzję kapłana, odpowiada ponadto na potrzeby duchowe i religijne wspólnoty. Ceremonie są transmitowane przez media, ukazując szerszemu kręgowi odbiorców, jak lokalni przywódcy przyczynili się do rozwiązania problemu. Dzięki opisywanej taktyce uwolniono przeszło 3000 kobiet.

Przeczytaj więcej o tej taktyce w Zeszycie Taktycznym dostępnym na stronie projektu „Nowe Taktyki” www.newtactics.org, w dziale: *Tools for Action* (Narzędzia działania).

Dążenie do zmiany wykształconego w danej społeczności zwyczaju wymaga odniesienia się do stojących za nim przekonań lub bez zaproponowania alternatywnych form działania, które mogłyby skanalizować ugruntowane wierzenia religijne oraz przekształcić powstałe na ich zrębie struktury kulturowe. W przeciwnym razie dochodzi raczej do ukrycia przez społeczność zwyczaju niż zaniechania go. Powodzenie opisywanej taktyki zależy w dużej mierze od szacunku, jakim społeczność darzy swoich liderów oraz woli tych ostatnich, by dać społeczności czytelny przykład, którym mogłaby się kierować. By doprowadzić do porzucenia *trokosi* należy w pierwszej kolejności przekonać członków praktykującej go społeczności, że nie muszą poświęcać bliskich kapłanom, by dokonać zadośćuczynienia za grzechy. Zastąpienie pierwotnego obrzędu rytuałem symbolizującym uwolnienie jak i powtarzane przez przywódców zapewnienia są konieczne dla rozproszenia strachu przed karą bogów oraz zbudowania wzajemnego zaufania wewnątrz wspólnoty.

Przedstawiona taktyka może okazać się skuteczna w przekształcaniu lub likwidowaniu innych silnie utrwalonych zwyczajów społecznych, które naruszają prawa człowieka, takich jak obrzezanie kobiet¹ czy przemoc domowa.

Sledząc pieniądze: Analizowanie budżetów w celu ujawnienia nierówności ekonomicznych i społecznych oraz skłonienia rządów do ich zniwelowania

Analiza wykonania postanowień budżetowych może prowadzić do ujawnienia nieprawidłowości w realizowaniu praw ekonomicznych i społecznych. Stanowi to skuteczne narzędzie przekonania rządzących do usunięcia tych nieprawidłowości, co z kolei pozwala na pociągnięcie administracji do odpowiedzialności za niewykonywanie zadań publicznych.

Wydział ds. Wydatków na Cele Dzieci (*Children’s Budget Unit, CBU*) działająca w ramach Instytutu na rzecz Demokracji w Republice Południowej Afryki (*Institute for Democracy in South Africa*,

¹ Problem znany jako FGM, tj. *female genital mutilation* - w niektórych społecznościach muzułmańskich zwyczaj polegający na wycięciu małym dziewczynkom części zewnętrznych narządów płciowych, by jako dorosłe kobiety nie były w stanie odczuwać przyjemności seksualnej (przyp. tłum.).

IDASA) poprzez analizę sprawozdań z wykonania budżetów krajowych i lokalnych sprawdza, na ile rząd wypełnia swoje zobowiązania w zakresie ochrony praw dzieci, gromadzi dowody oraz przedstawia rekomendacje rozwiązań poprawiających sytuację. Konstytucja Republiki Południowej Afryki zapewnia każdemu dziecku prawo do podstawowego wyżywienia, schronienia, opieki zdrowotnej oraz świadczeń socjalnych. Mimo to miliony dzieci cierpią z powodu głodu, a brak środków materialnych uniemożliwia im nauczanie do szkół oraz korzystanie z opieki medycznej.

CBU w pierwszej kolejności określa zobowiązania państwa wynikające z konstytucji oraz prawa międzynarodowego. Następnie bada rozmiary ubóstwa dotyczącego dzieci i przeprowadza analizę struktury alokacji budżetu oraz zapewniania dzieciom niezbędnych świadczeń, co ujawnia priorytety rządu w zakresie polityki fiskalnej. Analiza ta wraz z zestawieniem kluczowych statystyk budżetowych pozwala jednoznacznie określić, w jakich dziedzinach rząd krajowy, regionalny lub lokalny nie realizuje swoich zobowiązań. Powyższe zabiegi prowadzą ponadto do zgromadzenia informacji niezbędnych do sformułowania rekomendacji co do pożądaných zmian w zakresie polityki wydatków publicznych. Publikacja owych informacji stanowi formę nacisku na decydentów politycznych. W pewnych przypadkach władze lokalne zrezygnowały nawet z gromadzenia tego rodzaju danych we własnym zakresie, polegając na informacjach i rekomendacjach dostarczanych przez IDASA.

Skutkiem zastosowania opisywanej taktyki były pożądané zmiany legislacyjne, jak i poprawa stosunków z kluczowymi instytucjami szczebla rządowego, z których część zaczęła nawet występować formalnie do CBU o udostępnienie zgromadzonych informacji. Taktyka ma obecnie zasięg globalny, a podobne jednostki monitorujące zostały utworzone w różnych częściach Azji, Ameryki Łacińskiej oraz innych rejonach kontynentu afrykańskiego.

Przeczytaj więcej o tej taktyce w Zeszytach Taktycznym dostępnym na stronie projektu „Nowe Taktyki” www.newtactics.org, w dziale: *Tools for Action* (Narzędzia działania).

W celu monitorowania działań rządu CBU gromadzi dane, których sam rząd gromadzić nie chce lub też nie jest w stanie. Przyjęta w ten sposób taktyka łączy w sobie dwie z natury rzeczy osobne dziedziny – analizę budżetową i prawa człowieka – by poprawić przejrzystość budżetu, reguły odpowiedzialności za jego wykonanie oraz zasady zarządzania nim. Nie wcielając się w rolę przeciwnika, CBU przekonuje rząd do przyjmowania, wykorzystywania, a nawet występowania z wnioskami o udostępnienie zgromadzonych informacji celem poprawy warunków życia dzieci z najbardziej dotkniętych ubóstwem społeczności. CBU utrzymuje swą rolę monitorującą, by zapewnić maksymalną wiarygodność uzyskiwanych informacji, a przez to ich przydatność do wykorzystania również przez inne osoby i organizacje lobbujące na rzecz poszanowania praw człowieka. By prowadzić swoją działalność, CBU konieczny jest dostęp do danych budżetowych, który w mniej otwartych systemach politycznych może okazać się utrudniony. Przed zastosowaniem taktyki należy zatem upewnić się, że krajowe przepisy prawne gwarantują publiczny dostęp do informacji budżetowej, w przypadku zaś braku tego dostępu wywierać nacisk w celu jego uzyskania.

Opisywana taktyka może zostać wykorzystana do działalności monitoringowej w zakresie prawidłowej realizacji zobowiązań administracji publicznej krajowej i lokalnej, wydatkowania dotacji

niezależnych darczyńców, korzystania z pomocy zagranicznej oraz wykonywania Strategii Eliminacji Ubóstwa (w ramach Międzynarodowego Funduszu Walutowego - przyp. tłum.), jak i oceny wdrażania przez rządy wymogów koniecznych dla korzystania z pewnych typów finansowania ze strony dużych instytucji międzynarodowych, jak Bank Światowy i Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Podejście „budżetowe” odzwierciedla również postęp, jaki dokonuje się na polu przestrzegania praw człowieka, z uwzględnieniem praw osób niepełnosprawnych i prawa do edukacji, mieszkania i ochrony zdrowia włącznie.

Budżet to rządowy plan działania nastawionego na poprawę warunków życia obywateli. Ujawnia on, ile pieniędzy zostanie odprowadzone w formie podatków i jak my te pieniądze wydamy, co obywatelom dostarczymy. To swoista synteza polityki rządowej. Budżet stanowi naszą umowę z narodem.

- Trevor Manuel, Minister Finansów Republiki Południowej Afryki

Cywilizowanie biurokracji: Nawiązywanie wzajemnych relacji z administracją publiczną, by promować zmianę systemu

Rosyjska organizacja pozarządowa udowodniła, że za sprawą taktyk perswazji możliwe jest reformowanie struktur państwa „od wewnątrz”. Jak mówi przysłowie, więcej much łapie się miodem, niż octem.

Citizens' Watch nawiązuje kontakt z urzędnikami państwowymi reprezentującymi orientację demokratyczną, popierającymi idee ochrony praw człowieka i wyposaża ich w narzędzia wzmocnienia procesów demokratyzacji. Dziedzictwo rządów radzieckich i totalitaryzmu postawiły Rosję w obliczu wyjątkowo trudnych warunków dla rozwoju ustroju demokratycznego. Wysoko postawieni funkcjonariusze państwowi nie mają jakiegokolwiek doświadczenia w zakresie dialogu ze społeczeństwem, procesu niezbędnego i charakterystycznego dla systemu demokratycznego.

Citizens' Watch wnikliwie monitoruje posunięcia administracji publicznej, jak i poszczególnych funkcjonariuszy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, policji oraz wymiaru sprawiedliwości. Prowadzi to do zidentyfikowania jednostek przejawiających szczególne zainteresowanie demokratyzacją rosyjskiego aparatu państwowego i wsparciem mechanizmów ochrony praw człowieka. Nawiązując i rozwijając z nimi kontakt, dostosowuje się podejście do indywidualnych cech każdej z takich osób. Wymaga to, przykładowo, tłumaczenia dokumentów międzynarodowych wspierających rozwój demokracji i praw człowieka lub też innych dokumentów, które w inny sposób mogą się okazać przydatne w pracy konkretnego funkcjonariusza. Zdarza się również, że *Citizens' Watch* zaprasza zagranicznych urzędników państwowych na seminaria i konferencje lub też organizuje wyjazdy rosyjskich urzędników na spotkania z ich zagranicznymi odpowiednikami. W epoce Związku Radzieckiego zjawisko wyjazdów urzędników państwowych poza kraje bloku socjalistycznego praktycznie nie istniało. *Citizens' Watch* wykorzystuje wyjazdy i spotkania jako formę szkolenia urzędników rosyjskich, jak i przekonywania ich do inicjowania pożądaných reform.

Organizacja liczy na to, że przedstawienie międzynarodowych dokumentów i umożliwienie kontaktu z pracownikami administracji publicznej innych krajów będzie uświadamiało urzędnikom szerokie możliwości oraz prestiż społeczny, z jakimi wiąże się współpraca przedstawicieli administracji publicznej z obywatelami oraz działalność na rzecz ochrony praw człowieka. Dostarcza ponadto urzędnikom państwowym popartej przykładami wiedzy na temat usprawniania funkcjonowania administracji publicznej i mechanizmów ochrony w ich własnym kraju.

W rezultacie tych wysiłków *Citizens' Watch* rozwinęło pozytywne stosunki z wieloma urzędnikami państwowymi i instytucjami. Nawiązywanie kontaktu z czynnikiem oficjalnym na wielu płaszczyznach i wspieranie go w dążeniu do wdrażania standardów demokratycznych w administracji państwowej przyczynia się do wzmocnienia idei społeczeństwa obywatelskiego oraz rozwija demokratyczne stosunki pomiędzy organami władzy a obywatelami.

Przeczytaj więcej o tej taktyce w Zeszycie Taktycznym dostępnym na stronie projektu „Nowe Taktyki” www.newtactics.org, w dziale: *Tools for Action* (Narzędzia działania).

Citizens' Watch stara się przypomnieć funkcjonariuszom państwowym, że są w pierwszej kolejności obywatelami wyposażonymi w konstytucyjnie gwarantowane prawa, które muszą być respektowane, dopiero później zaś urzędnikami. Lekcją z działalności *Citizens' Watch* jest to, że nawet w systemach politycznych bez tradycji demokratycznych mogą pojawić się konstruktywne prądy nastawione na zmianę. Inne organizacje zamierzające wykorzystać podobne tendencje w swoich krajach będą musiały wziąć pod uwagę, że tego rodzaju podejście wymaga użycia wyjątkowych umiejętności dyplomatycznych, ale i znacznych zasobów, które są ponadto konieczne dla innego kluczowego aspektu tej taktyki: zapewniania stałego wsparcia dla tych, którzy zwracają się do nas o pomoc w upowszechnianiu praw człowieka.

Za pomocą jakich taktyk można przekształcić naszych przeciwników (lub potencjalnych przeciwników) w sojuszników?

*„Głęboko zakorzenionych prądów autorytarnych nie można odwrócić z dnia na dzień – czasami zyskują nad nami przewagę, zmuszając nas do zrobienia kilku kroków wstecz. Tak było w marcu 2004 roku, kiedy *Citizens' Watch* zorganizowało razem z sędziami pokoju z kilku regionów rosyjskich dwudniową konferencję poświęconą dyskusji nad problemami rozwoju niezależności sądów na rosyjskim północnym zachodzie i w innych rejonach kraju. Zaprosiliśmy kilku sędziów Sądu Najwyższego, którzy według naszej wiedzy najbardziej aktywnie działali w dziedzinie rozwoju sądownictwa, jak i przedstawiciele administracji Petersburga oraz innych miast regionu.*

Na dwa tygodnie przed konferencją zostaliśmy poinformowani, że władze Sądu Najwyższego wydały zaproszonym sędziom zakaz uczestniczenia w naszej konferencji, jak i jakichkolwiek innych inicjatywach wspieranych przez organizacje pozarządowe. Lokalni sędziowie wykazali jednak postawę godną niezależnego statusu, jaki został im przyznany w Rosji w roku 1992 i pojawili się na konferencji, która odbyła się w Sądzie Miejskim Petersburga, również zaangażowanym w naszą inicjatywę. Przybyli sędziowie okazali się na tyle odważni, że zadziałali wbrew wytycznym swoich kolegów położonych

znacznie wyżej w hierarchii. Udowodnili tym samym, że naszych działań nie uruchomiliśmy w całkowitej próżni.”

— Boris Pustintsev, *Citizens' Watch*, Rosja

Pozycja udziałowców: Przedstawianie uchwał akcjonariuszy w celu skłonienia dużych korporacji do przyjęcia bardziej odpowiedzialnych społecznie praktyk handlowych, włącznie z polityką ochrony praw człowieka

Inwestorzy oraz udziałowcy dużych firm są często pomijani jako potencjalni działacze na rzecz poprawy ochrony praw człowieka w dziedzinach związanych z gospodarką.

Centrum Zaangażowania na rzecz Odpowiedzialności Korporacyjnej (*Interfaith Center on Corporate Responsibility*, ICCR), koalicja 275 zaangażowanych społecznie inwestorów instytucjonalnych w Ameryce Północnej, promuje podejmowanie uchwał przez akcjonariuszy dużych korporacji nakierowanych na zmianę niesprawiedliwych lub krzywdzących praktyk dużych korporacji. W samym tylko roku 2003 organizacje zrzeszone w ICCR dysponowały portfelem inwestycji w łącznej wysokości 110 miliardów dolarów.

Członkowie ICCR badają społeczne i ekologiczne tło działalności firm, w które zamierzają inwestować. Zamiast sprzedawać udziały w firmach, które stosują krzywdzące praktyki, ICCR wykorzystuje swoje wpływy własnościowe jako narzędzie nacisku na firmy, by zmieniły sposób działania.

Jako akcjonariusze członkowie ICCR przedstawiają projekty uchwał dotyczących społecznych aspektów działalności firm, które poddawane są pod głosowania na corocznych walnych zgromadzeniach. W jednym przypadku dziewięciu związanych z ICCR udziałowców przedłożyło stosowny projekt uchwały zgromadzeniom akcjonariuszy banku Amalgamated i innych korporacji. Uchwała wzywała władze korporacji Unocal do wdrożenia polityki pracowniczej opartej na Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO) o Fundamentalnych Zasadach i Prawach w Pracy i został przedłożony akcjonariuszom Unocal w 2002 roku. Udziałowcy argumentowali, że wizerunek Unocal znacznie ucierpiał na skutek wielokrotnie potępianych praktyk handlowych związanych z realizowanym przez firmę projektem budowy rurociągu w Birmie, co efektywnie zniechęcało do nabywania udziałów korporacji. Uchwała przegłosowana została na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy najwyższą ilością głosów spośród projektów uchwał dotyczących ochrony praw pracowniczych i praw człowieka, czym zwróciła na siebie uwagę zarządu i osób wysoko usytuowanych we władzach firmy. W roku 2003 Unocal formalnie przyjął politykę pracowniczą opartą na deklaracji ILO. W roku 2004, po przedstawieniu przez członków ICCR projektu stosownej uchwały, władze Occidental Petroleum zgodziły się na zaadaptowanie kompleksowej polityki związanej z ochroną praw człowieka. ICCR publikuje corocznie tzw. *Proxy Resolutions Book* zawierającą wszystkie projekty uchwał przedstawione akcjonariuszom w danym roku, aby umożliwić świadome podejmowanie managerom

głosującym jako pełnomocnicy akcjonariuszy², a obecni na rynku inwestorzy mogli zaobserwować aktualne trendy w dziedzinie odpowiedzialności dużych korporacji.

Każdego roku instytucje zrzeszone w ICCR przedkładają udziałowcom ponad 100 projektów uchwał związanych z tematyką społeczną oraz ochroną środowiska. W wielu przypadkach uchwały stanowią punkt wyjścia dla negocjacji pomiędzy zaangażowanymi społecznie inwestorami a menedżerami wielkich korporacji.

Chociaż opisane uchwały akcjonariuszy nie mają (w amerykańskim prawie spółek – przyp. tłum.) charakteru wiążącego, zazwyczaj pociągają za sobą odpowiednią reakcję organów spółek, jeżeli za konkretną uchwałą stoi odpowiednio duża liczba udziałowców. ICCR to słyszalny głos w dyskusji o prawach człowieka od roku 1971. Co nie mniej istotne, przyjęta przez koalicję taktyka pokazuje rzeszy ludzi, jak można aktywnie i samodzielnie uczestniczyć w propagowaniu ochrony praw człowieka poprzez zmianę sposobu własnego inwestowania.

Pozorowane sądy: Urządzenie pozorowanych rozpraw sądowych w celu upublicznienia naruszeń praw człowieka i oddziaływania na politykę społeczną państwa

Naruszenia praw człowieka nie muszą się definitywnie zakończyć, by skutecznie wykorzystać jego historię dla odbudowania i pogodzenia społeczności oraz mobilizacji opinii publicznej. W Nigerii grupa działaczy praw człowieka utworzyła pozorowany trybunał skupiony na kwestii ochrony praw kobiet.

Organizacja na Rzecz Praw Człowieka Kobiet BAOBAB (*BAOBAB for Women's Human Rights*) razem z Centrum Rozwoju i Dokumentacji Zasobów Obywatelskich (*Civil Resource Development and Documentation Centre*) zorganizowały pierwszy Narodowy Trybunał Przeciwko Przemocy Wobec Kobiet. Trybunał, którego posiedzenie odbyło się w marcu 2002 roku w Abudży, stolicy Nigerii, był nieoficjalny (nie stanowił organu władzy sądowniczej państwa), a jego wyroki nie były prawnie wiążące, zeznania świadków były jednak całkowicie prawdziwe. Trzydzieści trzy kobiety dały świadectwo swoich przeżyć, dając opinii publicznej obraz cierpień, jakich doznają kobiety w swoich domach, społecznościach oraz z rąk funkcjonariuszy państwowych, włączając w to molestowanie seksualne, przemoc domową, gwałty oraz przymusowe obrzezanie (*female genital mutilation, FGM*).

Sędziowie Trybunału, wszyscy narodowości nigeryjskiej, zostali wybrani na podstawie swego autorytetu i zaangażowania w ochronę praw kobiet. Było wśród nich dwóch sędziów (w tym jeden orzekający w Sądzie Najwyższym), były ambasador, członek Narodowej Komisji Praw Człowieka i były prokurator generalny. Posiedzenia Trybunału były otwarte dla publiczności, a organizatorzy zaprosili dodatkowo dziennikarzy, policjantów, urzędników, parlamentarzystów i obserwatorów międzynarodowych. Poszczególnymi typami naruszeń praw człowieka zajmowano się w trakcie oddzielnych sesji. Skład

² W amerykańskim prawie spółek w związku ze znacznym rozproszeniem akcjonariatu wykształciła się instytucja tzw. *proxy voting*, polegająca na wykonywaniu prawa głosu z akcji przez jeden duży podmiot (np. bank lub instytucję finansową) w imieniu wielu drobnych akcjonariuszy (najczęściej osób fizycznych), na podstawie specjalnego upoważnienia (*proxy*) udzielonego przez tych ostatnich (przyp. tłum.).

sędziowski wysłuchiwał kolejno składanych zeznań, po czym obradował niejawnie. Następnie zamiast wyroku sędziowie ogłaszali stosowne rekomendacje co do polityki państwowej.

Działalność trybunału, jak i dotyczące jej relacje mediów, znacząco przyczyniły się do podniesienia poziomu świadomości społecznej odnośnie skali naruszeń, jakim poddawane są kobiety w Nigerii. Przyspieszyło to uchwalenie stanowej (Nigeria jest państwem federalnym – przyp. tłum.) legislacji dotyczącej różnych zagadnień związanych z kobietami oraz krajowej ustawy zwalczającej przemoc wobec kobiet.

Przeczytaj więcej o tej taktyce w Zeszycie Taktycznym dostępnym na stronie projektu „Nowe Taktyki” www.newtactics.org, w dziale: *Tools for Action* (Narzędzia działania).

Podobne trybunały mogą podnosić poziom świadomości obywatelskiej tylko wówczas, gdy wiedza o ich działalności zostaje szeroko rozpowszechniona, stąd też sukces inicjatywy BAOBAB wymagał zaplanowania skutecznej strategii medialnej, zdecydowanego zarządzania, jak i dokonania przemyślanych założeń natury politycznej. Przykładowo, BAOBAB nie zdecydowała się na zaproszenie ekspertów zagranicznych do pełnienia roli sędziów, aby uniemożliwić rządowi nigeryjskiemu dyskredytowanie prac Trybunału jako „zewnątrznej ingerencji”. Inne organizacje zamierzające wdrożyć tę taktykę powinny ostrożnie dobrać kryteria utworzenia oraz zakres prac swoich trybunałów w celu osiągnięcia możliwie największego wpływu na jego zakładanych odbiorców. Podobne trybunały były już wiele razy wykorzystywane w społecznościach na całym świecie dla osiągnięcia różnych celów, jak gromadzenie informacji o naruszeniach oraz podnoszenie świadomości społecznej.

Znalezienie ludzi gotowych złożyć zeznania [przed Trybunałem – przyp. tłum.] stanowiło ogromne wyzwanie, począwszy od poszukiwania świadków, poprzez objęcie ich opieką, aż po skłonienie ich do wystąpienia. Przekonania religijne i obyczajowe części osób powstrzymywały je od opowiedzenia ich historii. Inni wyrażali obawę przed ujawnieniem swojej tożsamości. Powszechnie potencjalni świadkowie obawiali się przyjęcia ich publicznych zeznań przez ich własne społeczności i perspektywy wypchnięcia poza margines społeczny. Zapobiegliśmy temu poprzez zmianę wyglądu świadków podczas składania zeznań.

- Mufuliat Fijabi, BAOBAB, Nigeria